

לכבוד
חוקר נסתרות ומגלה צפונות
הרב **יצחק ד"ר בטיש יצ"ו**,
ומזכה הרבים ומשיבם מעוון
הרה"ג **יוסף יגן שליט"א**,

קראתי בעיון רב את מה שהעלתם בקונטרס 'תעלומת השפן המקראי', ונהניתי מאד לקרוא דברי אמת וצדק, הוכחתם הנכונה שבעל החיים הקרוי בתורתנו הקדושה בשם 'שפן', הוא ה'ארנבון' בעל האזניים הארוכות, שהיה נקרא תמיד בשם 'שפן' בפי העם.

ואמנם בספרי שיחת חולין (עמוד תי), כשדנתי בענין זיהוי הארנבת והשפן שהוזכרו בתורה כמעלי גרה שאינם מפריסי פרסה, באתי לתרץ את מה שאין אנו רואים אותם מעלים גרה ממש כבקר וכצאן. לגבי הארנבת הבאתי לבסוף הסבר ע"פ מחקרי חכמי הטבע בימינו, שהיא חוזרת ואוכלת שוב את סוג הגללים המכילים תאית (צלולוזה) שאינה יכולה לעכלם בבליעה הראשונה. ואכן יש לבסס תירוץ זה ביותר לאור ההסברים שהבאתם בקונטרס הנ"ל שהראו שאין זו סתם אכילה של שעמום, אלא דרך הכרחית לעיכול מזונה שאם לא תעשהו לא תוכל להתקיים ותמות ברעב, ואם כן הרי זו העלאת גרה ממש באותה מטרה ותכלית של העלאת הגרה של הבהמות אוכלות העשב כצבי וכאייל בקר וצאן [אמנם בדרך חיצונית, אך גם היא קרויה בשם 'גרה' כי עוברת שוב בגרון, וגם את לשון רש"י עה"פ שכתב 'מקיאה האוכל ממעיה' אפשר ליישב מלשון הפסוק 'מלאו קיא צואה'].

אך על השפן כתבתי בספרי שהוא בעל החיים הקרוי בעברית החדשה בשם 'שפן הסלעים' השמנמן בעל האזניים הקצרות, והתעלמתי ממה שהבאתי שם בעצמי דברי הרשב"ץ ביבין שמועה שהשפן הוא בעל אזניים ארוכות, כי כך היה משמע לי מפירוש רס"ג שתרגם 'ובר' ומפירוש המלבי"ם ותיאורו את השפן, ומשמעות תיאורי הפסוקים 'קטני ארץ' 'עם לא עצום' 'מחסה בסלעים', וגם הייתי מושפע מתעמולה מתמשכת של בעלי הלשון בארץ שחוזרים ואומרים שטעות היא ביד העם שקוראים בלשון הדיבור ל'ארנב' בשם 'שפן' [שפן ניסויים 'שפן מוג לב' 'השפן הקטן'].

וכדי להאחז בפירוש זה נתליתי בתירוץ דחוק של התוש"ל שיש ל'שפן הסלעים' שלשה מעיים עיורים, ואף הוספתי בשם חוקרי הטבע הבטחה עמומה [שעדיין לא מומשה] שעוד חזון למועד למצוא שיש קשר בין הנעת השיניים לצדדים להעלאת גרה.

ועתה דחיתם בראיות ברורות שאין לפרש שהשפן המדובר הוא 'שפן הסלעים', מכמה טעמים:

(א) 'שפן הסלעים' הוא בעל רגלים קצרות ובטנו נוגעת בארץ והרי הוא שרץ [לפי הגדרת רש"י בפרשת שמיני יא מו, ומשמעות הגמ' בב"ק פ ע"א גבי חולדת הסנאין, ואינו מתאים לפסוקים אלו המדברים על כשרות החיות.

(ב) אין לו סימן העלאת גרה מיוחדת שאינה מצויה בבעלי חיים אחרים.

(ג) הרשב"ץ ביבין שמועה (דף יא) תיאר את השפנים שהם בעלי אזניים ארוכות ועור דק. ואלה תכונות הארנבים ולא תכונות 'שפני הסלעים' שאזניהם קצרות ועורם עבה.

(ד) הרשב"א (חולין נט ע"א) כתב שלשפן יש שיניים הרבה בלחי העליון. ולבע"ח ההם יש רק שתי שיניים חדות למעלה ולא הרבה כמו לארנבים.

(ה) בפסיקתא זוטרת (מדרש לקח טוב פרשת שמיני) כתב שלשפן ולארנבת יש צפרניים חדות כמו לטלפי החתול. השווה תיאור רגלי השפן לרגלי הארנבת, ואילו 'שפן הסלעים' אין לו צפרניים חדות אלא פרסות קטנות על קצה אצבעותיו.

(ו) בפירוש רבנו יוסף בן נחמיהש [תלמיד הרא"ש] על משלי, כתב תרגום לעז ל'שפנים' את שם הלעז של ארנבים.

(ז) הלשון הערבית שכתב רס"ג 'אל ובר' פירושה רחב מאד, ויתכן שהוא שם כללי לבעלי חיים בעלי שיער ארוך. (וראה עוד מש"כ ראב"ע [בראשית ב יא] על השמות שתרגם רס"ג).

ונלע"ד להוסיף עוד ראיות מדילי:

(ח) כתב הרמב"ם בפיהמ"ש (עוקצין פ"ג מ"ג) שבשר הגמלים והארנבים והשפנים והחזירים מיועדים לאכילה בשווקי העיר. ואכן הוא דבר מצוי אצל הגוים עד היום הזה לאכול הארנבים למיניהם, אך מעולם לא שמענו ולא ראינו מי שמוכר או אוכל את בשר 'שפן הסלעים'.

(ט) כתב הריטב"א (ביצה טו ע"א ד"ה ואותן בגדים, הובא בב"י יו"ד סי' ש) על אותם בגדים שאנו לובשים שבתוכם עורות שפנים, והרשב"א (שו"ת ח"א תפט) כתב שיש לנו היתר ללבוש עורות שפנים וארנבים ודובים ושועלים, והפר"ח (סי' קיז ס"ק ב) כתב שמותר לגדל בע"ח טמאים העומדים לאכילה לגויים אם מגדלם לעורות כגון שפנים וארנבים לעורותיהם. מכל אלה משמע שדיברו בעורות מצויים שהיו רגילים ללבוש, והוא מצוי עד היום בעורות מיני הארנבים ולא שמענו על מי שגידל 'שפני סלעים' לעורותיהם.

ועתה לאור דבריכם המנומקים והברורים, אין צורך בכל הדחוקים שנדחקתי בביאור השפן, כי השפן שבתורה ובכתובים ובחז"ל הוא השפן שבלשון הדיבור [פוק חזי מאי עמא דבר] שהוא הארנבון בעל האזניים הארוכות, ששונה מעט מארנבת השדה שהיא הארנבת שבתורה ובחז"ל, שחיה בשדה ומבנה גופה הארוך והקל מתאים לריצה מהירה והיא שאמרו בגמ' במגילה שתרגמהו שבעים זקננו בחכמתם 'צעירת הרגליים' [ורגליה גבוהות מעט באופן שאין בטנה נוגע בארץ בזמן מרוצתה], והארנבון הוא בעל גוף מעוגל יותר ואינו רץ במהירות כארנבת אלא מדלג בקפיצות וזה מתאים ללשון התרגום על שפן 'טפזא' כביאור מוסף הערוך [ערך טפז], ויש ממנו כמה מינים שחיים בין הסלעים. ואף הוא מעלה גרה באותו אופן של הארנבת.

וראה בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד ב) ושבת הלוי (ח"ב סי' כז אות ד) שקוראים להם שפנים, וכן שמענו בפי חכמי הדור שהיו זועקים על 'מגדלי השפנים' ר"ל.

וניכרים דברי אמת, והכל אתי שפיר ועל מקומו יבוא בשלום, ועוד צריך עיון [ככל חידוש שבתורה], והשם יאיר עינינו בתורתו תורת אמת.

החותם בברכה

אמתי בן-דוד

מחב"ס שיחת חולין

בית מדרש בכורי יוסף

ירושלים